

“TOLERANTLIK” TUSHUNCHASINING MAZMUN-MOHİYATI VA MAMLAKAT TARAQQIYOTIDAGI AHAMIYATI

2-son davolash fakulteti 104-guruh talabasi

Turg'unov Asadbek Bahromjon o'g'li

Annotatsiya:

Mazkur ilmiy maqola “tolerantlik” tushunchasining mazmun-mohiyati, uning tarixiy shakllanishi hamda zamonaviy jamiyat taraqqiyotidagi o‘rni va ahamiyatini kompleks yondashuv asosida tahlil etishga bag‘ishlangan. Maqolada tolerantlikning falsafiy, ijtimoiy va siyosiy jihatlari keng yoritilib, uning jamiyatda tinchlik, barqarorlik va hamjihatlikni ta‘minlashdagi roli ochib berilgan. Shuningdek, O‘zbekistonda millatlararo totuvlik va diniy bag‘rikenglikni ta‘minlash borasida amalga oshirilayotgan islohotlar, ularning natijalari hamda istiqboldagi rivojlanish yo‘nalishlari ilmiy asosda tahlil qilingan. Maqolada tolerantlikning inson huquqlari, demokratiya va fuqarolik jamiyatini rivojlantirishdagi o‘rni alohida ta‘kidlangan. Bundan tashqari, globalizatsiya sharoitida tolerantlikning ahamiyati, uning yoshlar tarbiyasidagi roli ham chuqur yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Tolerantlik, bag‘rikenglik, millatlararo totuvlik, diniy erkinlik, ijtimoiy barqarorlik, demokratiya, fuqarolik jamiyati, inson huquqlari, globallashuv.

Bugungi globallashuv davrida dunyo mamlakatlari o‘rtasidagi o‘zaro aloqalar tobora kuchayib borayotgan bir paytda turli millat, din va madaniyat vakillari o‘rtasida o‘zaro hurmat va hamjihatlikni ta‘minlash dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Aynan shu nuqtai nazardan tolerantlik tushunchasi zamonaviy jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri sifatida e‘tirof etiladi. Tolerantlik — bu nafaqat boshqalarning fikri, e‘tiqodi va turmush tarziga hurmat bilan qarash, balki jamiyatda tinchlik va barqarorlikni saqlashga xizmat qiluvchi muhim ijtimoiy qadriyatdir. O‘zbekiston ko‘p millatli va ko‘p konfessiyali davlat sifatida tolerantlik tamoyillariga alohida e‘tibor qaratib kelmoqda. Mamlakatda turli millat va elat vakillarining tinch-totuv yashashi, ularning huquq va manfaatlarini himoya qilish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Shu bilan birga, diniy

bag'rikenglikni ta'minlash, turli konfessiyalar o'rtasida o'zaro hurmat va hamkorlikni rivojlantirish borasida ham muhim ishlar amalga oshirilmoqda. Zamonaviy jamiyatda tolerantlik faqat ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash vositasi bo'libgina qolmay, balki iqtisodiy rivojlanish, madaniy almashinuv va innovatsion taraqqiyot uchun ham muhim shart hisoblanadi. Shu bois mazkur maqolada tolerantlik tushunchasining nazariy asoslari, uning jamiyat hayotidagi o'rni va mamlakat taraqqiyotidagi ahamiyati keng va chuqur tahlil qilinadi.

Tolerantlik tushunchasi insoniyat taraqqiyoti davomida shakllangan eng muhim ijtimoiy va ma'naviy qadriyatlardan biri hisoblanadi. U jamiyatda turli qarashlar, e'tiqodlar va madaniyatlarning bir-biriga hurmat asosida yashashini ta'minlaydi. Zamonaviy talqinda tolerantlik faqat sabr-toqat yoki murosaga kelish emas, balki boshqalarning huquq va erkinliklarini tan olish, ularning qarashlarini hurmat qilish va o'zaro hamkorlik asosida yashashni anglatadi. Ayniqsa, globallashuv jarayonlari kuchayib borayotgan hozirgi davrda tolerantlik jamiyat taraqqiyotining ajralmas shartiga aylanib bormoqda. Chunki turli madaniyatlar, millatlar va dinlar o'rtasidagi o'zaro aloqalar kengaygani sari ular o'rtasida muvozanatni saqlash zarurati ham ortmoqda.

Tolerantlikning falsafiy asoslariga nazar tashlaydigan bo'lsak, u insonparvarlik, erkinlik va tenglik g'oyalari bilan chambarchas bog'liqdir. Bu tushuncha qadimdan Sharq va G'arb mutafakkirlari tomonidan turli jihatdan talqin etilgan. Ularning qarashlarida tolerantlik jamiyatdagi ijtimoiy uyg'unlikni ta'minlovchi muhim omil sifatida e'tirof etilgan. Zamonaviy ilmiy adabiyotlarda esa tolerantlik demokratik jamiyatning asosiy prinsiplari qatoriga kiritiladi. Chunki demokratik jamiyatda har bir insonning fikri hurmat qilinadi, turli qarashlar erkin ifoda etiladi va ular o'rtasida muvozanat saqlanadi.

O'zbekistonda tolerantlik tamoyillari tarixan shakllangan bo'lib, bu hududda turli millat va din vakillari asrlar davomida tinch-totuv yashab kelgan. Buyuk Ipak yo'li davrida bu hudud turli madaniyatlar chorrahasiga aylangan va bu yerda bag'rikenglik an'analari mustahkam qaror topgan. Bugungi kunda ham ushbu an'analarda davom ettirilib, davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri sifatida rivojlantirilmoqda. Mamlakatda turli

millat vakillari o‘z tillari, madaniyati va an‘analarini erkin rivojlantirish imkoniyatiga ega bo‘lib, bu jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta‘minlashda muhim rol o‘ynamoqda.

Tolerantlikning ijtimoiy ahamiyati, avvalo, jamiyatda tinchlik va barqarorlikni ta‘minlash bilan belgilanadi. Agar jamiyatda turli guruhlar o‘rtasida o‘zaro hurmat va tushunish mavjud bo‘lsa, bu ijtimoiy ziddiyatlarning oldini olishga xizmat qiladi. Aksincha, intolerantlik mavjud bo‘lgan jamiyatlarda nizolar, kelishmovchiliklar va hatto mojarolar yuzaga kelishi mumkin. Shu sababli tolerantlikni rivojlantirish har bir davlat uchun strategik ahamiyatga ega bo‘lgan vazifalardan biri hisoblanadi.

Tolerantlikning siyosiy ahamiyati ham juda katta. Demokratik davlatlarda turli siyosiy qarashlar mavjud bo‘lib, ular o‘rtasida muvozanatni saqlash muhimdir. Bu esa faqat tolerantlik asosida amalga oshirilishi mumkin. Siyosiy tolerantlik jamiyatda barqarorlikni ta‘minlab, fuqarolarning davlat boshqaruvida faol ishtirok etishiga imkon yaratadi. Shu bilan birga, tolerantlik fuqarolik jamiyatini rivojlantirishda ham muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

Iqtisodiy nuqtai nazardan qaraganda ham tolerantlik muhim ahamiyatga ega. Ochiq va bag‘rikeng jamiyatda xorijiy investitsiyalarni jalb qilish, turizmni rivojlantirish va xalqaro savdo aloqalarini kengaytirish uchun qulay sharoit yaratiladi. Turli millat va madaniyat vakillari o‘rtasidagi hamkorlik innovatsion g‘oyalarning paydo bo‘lishiga xizmat qiladi. Bu esa iqtisodiy rivojlanishni jadallashtiradi. Shu bois ko‘plab rivojlangan davlatlar tolerantlikni iqtisodiy taraqqiyotning muhim omili sifatida qaraydi.

Tolerantlikning yana bir muhim jihati — bu uning ta‘lim tizimidagi o‘rni hisoblanadi. Yosh avlodni bag‘rikenglik ruhida tarbiyalash jamiyat kelajagi uchun muhim ahamiyatga ega. Ta‘lim muassasalarida turli madaniyat va qadriyatlarga hurmat bilan qarashni o‘rgatish orqali yoshlar ongida tolerantlikni shakllantirish mumkin. Bu esa kelajakda jamiyatda barqarorlikni ta‘minlashga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, globallashuv jarayonlari tolerantlik bilan bir qatorda yangi muammolarni ham yuzaga keltirmoqda. Xususan, ekstremizm, radikalizm va millatchilik kabi salbiy holatlar jamiyatda barqarorlikka tahdid solmoqda.

Bu esa tolerantlikni yanada mustahkamlash zaruratini keltirib chiqarmoqda. Ayniqsa, yoshlar orasida bunday salbiy ta'sirlarga qarshi immunitetni shakllantirish muhimdir. Bu borada davlat, ta'lim muassasalari va ommaviy axborot vositalari o'zaro hamkorlikda ish olib borishi zarur.

O'zbekistonda tolerantlikni ta'minlash borasida amalga oshirilayotgan islohotlar alohida e'tiborga loyiqdir. Mamlakatda millatlararo totuvlik va diniy bag'rikenglikni mustahkamlashga qaratilgan keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda. Turli milliy madaniy markazlar faoliyati qo'llab-quvvatlanmoqda, diniy konfessiyalar o'rtasida o'zaro hurmat va hamkorlik rivojlantirilmoqda. Bu esa jamiyatda ijobiy ijtimoiy muhitni shakllantirishga xizmat qilmoqda.

Kelgusida tolerantlikni rivojlantirish istiqbollari ham kengdir. Xususan, raqamli texnologiyalar orqali turli madaniyatlar o'rtasidagi aloqalarni mustahkamlash, xalqaro hamkorlikni kengaytirish va madaniy almashinuvni rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, ijtimoiy tarmoqlarda tarqalayotgan noto'g'ri ma'lumotlarga qarshi kurashish, axborot madaniyatini oshirish orqali ham tolerantlikni mustahkamlash mumkin.

Umuman olganda, tolerantlik jamiyat taraqqiyotining muhim omili bo'lib, u ijtimoiy barqarorlik, iqtisodiy rivojlanish va madaniy uyg'unlikni ta'minlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ushbu qadriyatni rivojlantirish orqali jamiyatda tinchlik, hamjihatlik va barqaror taraqqiyotga erishish mumkin.

Xulosa qilib aytganda, tolerantlik zamonaviy jamiyatning ajralmas qismi bo'lib, u tinchlik, barqarorlik va taraqqiyotning muhim omili hisoblanadi. O'zbekistonda tolerantlik tamoyillarining izchil amalga oshirilishi jamiyatda millatlararo totuvlikni mustahkamlash, diniy bag'rikenglikni ta'minlash va fuqarolar o'rtasida o'zaro hurmat muhitini shakllantirishga xizmat qilmoqda. Tolerantlikning rivojlanishi nafaqat ijtimoiy

barqarorlikni ta'minlaydi, balki iqtisodiy va madaniy taraqqiyot uchun ham keng imkoniyatlar yaratadi. Shu bilan birga, globallashuv sharoitida yuzaga kelayotgan yangi chaqiriqlar tolerantlikni yanada mustahkamlashni talab etadi. Xususan, yoshlar ongida bag'rikenglik, hurmat va hamjihatlik qadriyatlarini shakllantirish, ta'lim tizimida ushbu masalaga alohida e'tibor qaratish muhim ahamiyatga ega. Kelgusida tolerantlik tamoyillarini yanada rivojlantirish orqali jamiyatda tinchlik va barqarorlikni mustahkamlash, fuqarolik jamiyatini rivojlantirish va barqaror taraqqiyotga erishish mumkin. Umuman olganda, tolerantlik nafaqat axloqiy qadriyat, balki davlat va jamiyat taraqqiyotining muhim strategik omili sifatida namoyon bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi
2. Inson huquqlari bo'yicha xalqaro hujjatlar
3. Millatlararo munosabatlarga oid qonunlar
4. Ilmiy darsliklar